

Haraldsplass
DIAKONALE HØGSKOLE
Bergen Diakonissehjem

Ingfrid Kristoffersen

Praksisveilederkurs – en viktig arena for samarbeid mellom det kliniske felt og høgskole

Haraldsplass diakonale høgskole
Skriftserien 2/ 2010

Tittel: Praksisveilederkurs – En viktig arena for samarbeid mellom det kliniske felt og høgskole

Forfatter: Ingfrid Kristoffersen

Haraldsplass diakonale høgskole. Skriftserien 2/ 2010.

Haraldsplass diakonale høgskole
ISBN 978-82-7928-098-9 (trykt)
ISBN 978-82-7928-099-6 (online)

ISSN (online) **ISSN 1891-828X**

Serietittel: Haraldsplass diakonale høgskole. Skriftserien

©Haraldsplass diakonale høgskole 2010

Trykk: Haraldsplass diakonale høgskole

Henvendelser vedrørende publikasjoner kan rettes til:

Haraldsplass diakonale høgskole
Ulriksdal 10
5009 BERGEN
Telefon: 55 97 96 30
Telefaks: 55 97 96 32
E-post: hdh@haraldsplass.no
Nettadresse: <http://www.haraldsplass.no>

1	<i>Å utdanne sykepleiere er et felles ansvar</i>	4
2	<i>Et tilbakeblikk</i>	5
	2.1 Praksisveilederkurset i perioden 2000 – 2003	6
	2.2 Praksisveilederkurset i perioden 2004 – 2007	6
	2.2.1 Læringsmetoder på kurset	7
	2.2.2 Tema som tas opp:	8
3	<i>Datagrunnlag og fremgangsmåte</i>	9
	3.1 Skriftlig og muntlig materiale	9
	3.1.1 Forventninger	9
	3.1.2 Evaluering	9
4	<i>Presentasjon av materialet – Hva forteller veilederne om sine erfaringer med praksisveilederkurset?</i>	10
	4.1 Veilederne forventninger til praksisveilederkurset	10
	4.1.1 Vurdering av studenten	10
	4.1.2 Veilederrollen	11
	4.1.3 Studentrollen	12
	4.1.4 Oppsummering	13
	4.2 Veilederne evaluering av praksisveilederkurset	13
	4.2.1 Evalueringsskjemaets kvantitative del	14
	4.2.2 Evalueringsskjemaets kvalitative del	15
	4.3 Refleksjon over metodisk fremgangsmåte og evalueringresultatene	18
	4.3.1 Selvkritiske refleksjoner	18
5	<i>Videre samarbeid mellom høgskolen og praksisfeltet – noen refleksjoner</i>	19
	5.1 Noen forandringer	19
	5.2 Videre samarbeid med praksisfeltet	20
	5.3 Felles mål – felles ansvar	22
	Litteraturliste	23
	Vedlegg 1	24
	Vedlegg 2	25

1 Å utdanne sykepleiere er et felles ansvar

For at sykepleiestudentene skal få en relevant og faglig forsvarlig utdanning trengs det et tett samarbeid mellom høgskolen og de ulike praksisfeltene. Sykepleierutdannelsen og helsevesenet arbeider sammen om å utdanne sykepleiere. En stor del av sykepleiestudiet, 50 %, foregår i praksis. *Lov om spesialisthelsetjenesten (§ 3-8)* beskriver sykehusets oppgaver som pasientbehandling, utdanning av helsepersonell, forskning og opplæring av pasienter og pårørende (Helse og sosialdepartementet 2001). De regionale helseforetak har ansvar for undervisning og veiledning av blant annet sykepleiestudentene.

Veiledere i praksis og lærere trenger arenaer for utveksling av kunnskap, erfaring og forventninger til hverandre. Tilbudet om praksisveilederkurs er et av høgskolens tiltak i denne forbindelse. Det er også tema for denne rapporten. Praksisveilederkursene ved Haraldsplass diakonale høgskole, hvor en ønsker å skape et godt samarbeid med praksisfeltet, til beste for studentene, er blitt viktige møtepunkter for lærere ved høgskolen og praksisveiledere.

De siste syv årene har jeg vært med å arrangere praksisveilederkurs og ser nå behov for å videreutvikle disse kursene. Samtidig er utfordringen også å skape nye samarbeidsarenaer mellom høgskolen og de ulike praksisfeltene. De siste årene har deltakerne gitt uttrykk for at de er svært godt fornøyd med kursene. De anbefaler at slike kurs burde blitt obligatoriske for alle praksisveiledere, helst før de blir veiledere.

Deltagerne på kurset er faste veiledere ved høgskolens praksisstudiesteder. De representerer både kommunehelsetjenesten og spesialisthelsetjenesten. Både sykepleiere og hjelpepleiere inviteres til kurs. Særlig i første studieår har studentene ved høgskolen også en del kontakt med hjelpepleiere.

I 2001 utarbeidet jeg en intern rapport om hva praksisveilederne mente de trengte for å kunne oppnå et godt samarbeid med høgskolen. Utgangspunkt for rapporten var et spørreskjema utlevert på praksisveilederkurset i 2000 (Vedlegg 1). Informasjonsmateriale i denne internrapporten er samlet fra 29 kursdeltagere. Svar på spørsmål om forventninger til egen og andres rolle er sentrale i rapporten. Disse er i stor grad sammenfallende med forventninger uttalt på praksisveilederkurset. Veilederne har behov for å få bekreftelse, motta evaluering og

tilbakemelding og for å oppleve å bli sett er noen eksempler. Denne undersøkelsen ligger til grunn for utformingen av praksisveilederkurset slik det er i dag (Kristoffersen 2001).

Sykepleiestudiet fører frem til en bachelorgrad i sykepleie. Studiet består av både teoretiske og praktiske studier. På praksisveilederkurset er fokuset på de praktiske studiene.

Oppmerksomheten er rettet mot hvordan praksisfeltet og høgskolen sammen kan utvikle et tett samarbeid for å integrere ulike kunnskaper og kunnskapsformer i praksisstudiene.

I tidsrommet 2005 – 2007 samlet jeg et skriftlig datamateriale fra praksisveilederkursene. Dataene omhandler deltagerens forventninger til kurset, samt deres evaluering av innholdet i kurset. Dette datagrunnlaget er utgangspunktet for mine analyser og refleksjoner i denne rapporten.

Rapporten innledes med et lite tilbakeblikk over praksisveilederkursenes historie ved Haraldsplass diakonale høgskole, samt en redegjørelse for metodene brukt i analysen av svarene på spørreskjemaene. Avslutningsvis stilles spørsmålene: Hva blir konsekvensene av funnene? Hva bør endres og hva er viktig å beholde i forhold til dagens kursopplegg? Hvilke andre muligheter har vi for å styrke samarbeidet mellom praksisfeltet og høgskole?

De ønsker og forventninger som praksisveilederne har når de kommer på praksisveilederkurset, avspeiler også til en viss grad hva de trenger i sin funksjon som studentveileder i den praktiske hverdag. En annen viktig utfordring blir: Hvordan utvide og utvikle våre samarbeidsarenaer?

2 Et tilbakeblikk

Jeg ønsker å starte med et lite historisk tilbakeblikk. Det har vært arrangert praksisveilederkurs ved Haraldsplass diakonale høgskole årlig i over tjue år. Kurset har stadig vært i utvikling og endring, men har en fast tematikk: Hva er læring? Hva er gode lærings- og veiledningssituasjoner? Hvem er studentene og hvilke forventninger kan en ha til den enkelte student?

Lengden på kurset har variert noe tidsmessig. Tidligere varte det fire dager, to pluss to dager med et opphold mellom kursdagene på opp til to måneder. De to første dagene fant sted mot

slutten av høstsemesteret, de to neste i januar/februar. De siste 5 årene har vi redusert kurset til tre dager, fra kl. 08.45-15.00, to dager sammenhengende og så et opphold på tre til åtte uker før den siste dagen.

Vår erfaring er at et opphold på to til tre uker gir best kontinuitet. Hensikten med å stykke opp kursdagene er å imøtekomme at det er vanskelig for praksisplassene å sende deltagerne på kurs i tre, eller flere dager sammenhengende. Det kan og være gunstig rent pedagogisk at deltagerne får mulighet til å gjøre erfaringer med det som blir formidlet på kursets to første dager, for så å komme tilbake og reflektere videre sammen. En negativ konsekvens kan være at en mister kontinuiteten og glemmer en del mellom kursdagene.

På 1980-1990 tallet, var vi tre – fire lærere fra de forskjellige studieårene sammen om å holde kurset. De siste fire årene har vi imidlertid vært de to samme lærere som har hatt ansvar for kurset, mens to andre lærere har kommet inn og hatt enkeltforelesninger. Det har gitt større kontinuitet.

2.1 Praksisveilederkurset i perioden 2000 – 2003

I perioden 2000 – 2003 gjorde vi en del endringer i forhold til kursopplegget. Vi valgte å legge mer vekt på generell veiledningskunnskap og nedtonet kunnskap om studentenes arbeidsmåter og studiekraav i praksis. Deltagerne på kurset i denne perioden ga imidlertid tydelig uttrykk for at de savnet praktisk, konkret kunnskap om veiledning direkte rettet mot studenten, om innholdet i studentenes praksisstudier og forventninger til veileder og student. Deltagerne ga uttrykk for at: ”Det var det de trengte og derfor de var begynt på kurset”. Videre uttalte de: ”Vi ønsker ikke primært en veilederutdanning, men kunnskap om konkret veiledning rettet mot sykepleiestudentene”. I 2004 gjorde vi store endringer på bakgrunn av kursdeltagerne sine tilbakemeldinger.

2.2 Praksisveilederkurset i perioden 2004 – 2007

Fra 2004 til og med 2007 er det gjort forholdsvis få endringer. Det har som tidligere skrevet, vært de to samme lærerne som har arrangert kursene i denne perioden. Det har vært en fordel og gitt god kontinuitet. Høsten 2007 ble det gjort en endring ved at en tok inn konseptet

kunnskapsbasert praksis og litteratursøk på kurset. Dette for å følge opp endringer i studiet bachelor i sykepleie på bakgrunn av krav fra NOKUT (2005) om at utdanningen skal være forskningsbasert. Det legges fortsatt stor vekt på teoretisk og erfaringsbasert kunnskap og pasientens preferanser, men i tillegg har en økt fokus på forskningsbasert kunnskap, innhenting av forskningsbasert litteratur ved søk på nettet og kritisk vurdering av forskning.

Kurset går over tre dager. Første dag omfatter en innføring i veiledning og presentasjon av arbeidsmåter og studentenes studiekrav. Her kan nevnes, studentenes læringsplan, refleksjonsnotat og evaluering. Dette regner vi som sentrale pedagogiske hjelpemidler i praksisstudiene, og er hentet fra *Plan for praksis, generell del for 1., 2. og 3. studieår* (Diakonissehjemmets høgskole 2007). Andre dag vektlegges studentenes opplevelser av å være studerende i praksis. To studenter fra 3. studieår inviteres for å fortelle om sine erfaringer i praksisstudiene med utgangspunkt i hva som er med å fremme eller hemme deres læring. Vi viderefører de pedagogiske hjelpemidlene. Tredje kursdagen går vi i dybden på veiledning, blant annet ved at deltakerne arbeider i grupper om tema veiledning.

Vi deler ut litteraturliste over aktuell litteratur, bøker og artikler. Samtidig er vi bevisst på å ikke komme med for mange anbefalinger.

I fortsettelsen vil jeg gi en oversikt over innholdet i praksisveilederkurset.

2.2.1 Læringsmetoder på kurset

Det benyttes undervisningsformer der teoretisk kunnskap blir knyttet til deltagerens egne erfaringer gjennom gruppearbeid, rollespill, egne refleksjoner, diskusjoner og samtaler i plenum. Når det gjelder gruppearbeid samler vi noen ganger veiledere som har studenter fra samme årsavsnitt. Andre ganger går de i grupper på tvers av årene.

Vi er opptatt av at det vi formidler skal vi også gjøre i praktisk handling sammen med kursdeltakerne. Eksempelvis legger vi vekt på hvordan vi tar imot deltakerne på kurset. Vi ønsker å se den enkelte. Hver og en må som et ledd i dette presentere seg selv. Vi går inn for å lære navnene til hverandre, alle får navnelapper, og vi tar opp forventninger til kurset og til hverandre. Vi har som mål å skape trivsel og trygghet. I tillegg starter vi de to påfølgende dagene med å spørre om det er noe fra dagen før de har tenkt på, vil ta opp, og vi avslutter kursdagene med en liten oppsummering. Slik ønsker vi at praksisveileder også skal møte

studentene i praksisstudiene. Vi ønsker både å **vise** og å **undervise** i pedagogiske metoder. Et gjennomgående spørsmål er: Hva har vi gjort nå, og kan dette overføres til veiledning i praksisstudiene?

2.2.2 Tema som tas opp:

Kurset legger vekt på følgende tema:

- Læring i praksis
- Arbeidsmåter og studiekraav i praksis, med utgangspunkt i fagplan for praksisstudier
- Samtalen / den vanskelige samtalen
- Evaluering som en kontinuerlig prosess
- Vurdering ved fare for ikke bestått praksisstudier
- Veiledning/veiledningstrening
- Veiledning med tanke på studentens personlige utvikling
- Student / veileder / lærerrollen
- Samarbeid mellom høgskole og praksisfeltet
- Kunnskapsbasert praksis, inkludert søk på nettet

Veiledning med tanke på studentens personlige utvikling er et av temaene vi ønsker å ha med. Det er så lett å ha fokus på læring av praktiske prosedyrer og teoretisk kunnskap, og det er helt klart viktig. Samtidig er den personlige utvikling og studentens holdninger helt sentrale når det gjelder å bli en god sykepleier i møte med pasienten og pårørende. Denne type veiledning er vanskeligere å sette ord på, ikke desto mindre viktig å bli bevisstgjort.

Innholdet på kurset er utviklet på bakgrunn av deltakernes forventninger, vurderinger og endringer i bachelorgraden i sykepleie.

I det følgende vil jeg redegjøre for hvordan jeg har gått frem i evalueringen av praksisveilederkurset.

3 Datagrunnlag og fremgangsmåte

3.1 Skriftlig og muntlig materiale

I tidsrommet 2005 til 2007 har jeg samlet inn både skriftlig og muntlig datamateriale fra praksisveilederkursene. Materiale består av to typer tekster: "Forventninger" som ble fremsatt muntlig og skrevet ned i begynnelsen av hvert kurs og "Evaluering" som ble skrevet i anonymt evalueringsskjema etter fullført kurs. Dermed har en empiri både i forhold til deltageres forventninger til kurset og deres evalueringer av kurset.

Det har til sammen vært ca 80 deltagere på praksisveilederkursene i dette tidsrommet.

3.1.1 Forventninger

Data om deltageres forventninger er samlet inn ved at deltagerne helt i starten av kurset fikk ca fem minutter til å skrive ned sine forventninger eller sine ønsker for kurset. Etter det hadde vi en runde i plenum der alle leste opp **en** forventning hver, den de mente var den viktigste. Alle skulle lese høyt sin forventning, sitt ønske, uansett om den var sagt før. Deres forventninger ble skrevet ned, noen ganger på et ark, andre ganger direkte på overhead, slik at hele gruppen kunne se oversikten.

3.1.2 Evaluering

Deltageres evalueringer er samlet på bakgrunn av et evalueringsskjema som ble delt ut den siste halvtimen av kurset (Vedlegg 2). Evalueringsskjemaet gjenspeiler kursets innhold. Det har hatt samme utforming i tidsperioden 2005 – 2007 bortsett fra en tilføyelse på skjema for 2007, der vi også spurte om utbytte av undervisningen i kunnskapsbasert praksis og litteratursøk på nettet, et nytt tema som ble tatt inn på kurset dette året. Evalueringsskjemaet inneholder til sammen syv spørsmål, der første spørsmål er delt inn i underspørsmål vedrørende om praksisveilederkurset har gitt deltakerne økt forståelse for veilederrollen, studentrollen, vurdering osv. (vedlegg 2).

Videre spørres det om hvor aktuelle de forskjellige temaene som er tatt opp i forelesninger har vært, og om deltageres utbytte av gruppearbeid og rollespill. Vi spør også om kurset har vært i tråd med deres forventninger. De forskjellige spørsmålenes svaralternativer er rangert fra en til fem, der en har høyest verdi og fem er den laveste. Dette er den **kvantitative** delen av evalueringsskjemaet. I den **kvalitative** delen av skjemaet ber vi om kommentarer på om det er

noe de ønsker mer av, noe de savnet eller noe som kunne vært sløyfet. Til alle spørsmålene i den kvantitative delen er det dessuten også gitt muligheter for egne kommentarer.

Avslutningsvis spør vi på den kvalitative delen, om de har noen andre kommentarer. Alle kommentarene fra kursdeltakerne og svarene i den kvalitative delen ble samlet og skrevet ordrett på nytt. Deretter ble svarene lest flere ganger for å få et helhetsinntrykk av alle svarene på evalueringsskjemaene. Deretter ble skjemaene lest med tanke på å analysere frem hvilke tema som gjorde seg gjeldene. Tema som hørte naturlig sammen ble gruppert i noen hovedtema.

4 Presentasjon av materialet – Hva forteller veilederne om sine erfaringer med praksisveilederkurset?

Deltakerne brukte fem minutter innledningsvis første dagen til å skrive ned sine forventninger, for så å lese opp den aller viktigste for hele gruppen. Disse dataene presenteres først. Deretter presenteres dataene som ble samlet inn ved hjelp av evalueringsskjemaene.

4.1 Veiledernes forventninger til praksisveilederkurset

Til sammen 3 hovedkategorier er blitt analysert frem ut fra temaene som gikk igjen i deltageres svar innledningsvis første kursdagen. De ga uttrykk for at de forventet at kurset tematiserte:

- Vurdering/ evaluering av studenten
- Veilederrollen
- Studentrollen

Hva deltagerne skrev under de forskjellige kategoriene, presenteres i det følgende.

4.1.1 Vurdering av studenten

Det tema de fleste praksisveilederne ønsket mer kunnskap om var vurdering av studentene, spesielt om utfylling av vurderingsskjema. Høgskolens språk syntes noe fremmed for dem. De opplevde at det var med på å skape avstand og vanskeliggjorde vurderingen. En skrev eksempelvis: ”Hva betyr de fine ordene som står på vurderingsskjemaet”?

Deltagerne var videre opptatt av hvordan de kunne bli konkrete nok i utfyllingen av studentenes evalueringsskjema. Det var lett å skrive at studenten var flink å kommunisere,

men vanskelig å konkretisere hva studenten faktisk gjorde i sin kommunikasjon, som gjorde han/henne flink. En del av deltagerne ønsket redskaper for hva de skulle se etter, for å kunne evaluere studenten på en meningsfull måte i det praktiske arbeidet. Sykepleiere er rimelig gode til å observere pasientene, men hvordan observere studentene? Hva skal en da ha i tankene?

Mange ønsket at en på kurset tok opp hvordan en som veileder kan mestre den ”vanskelige” evalueringen, der studenten står i fare for å få ikke bestått, og å kunne gjøre det på en slik måte at studenten ikke opplevde seg krenket og mister troen på seg selv. Mange erfarte at det var vanskelig å gi negativ tilbakemelding. Omsorgsrollen er fremtredende hos mange, men omsorg handler også noen ganger om å sette både krav og grenser.

4.1.2 Veilederrollen

Svært mange av deltakerne ønsket å dvele ved høgskolens forventninger til dem som veiledere. De følte utrygghet i rollen, og lurte på om de var gode nok. Flere stilte spørsmål som: ”Hva er en god veileder? Hva er mitt ansvar som veileder?” En av deltagerne sa: ”Hvordan kan jeg få fasong på veilederrollen, jeg er helt ny?” Mange opplevde at veilederrollen var en sårbar rolle, og at de derfor trengte bekræftelse på seg selv som veiledere både fra lærene, studentene og kollegaer i praksisfeltet. Noen uttalte at det gjorde dem utrygge å stadig være veileder for nye studenter, uten å få noen tilbakemelding på hvordan de var som veiledere. Videre var de opptatt av hva som er realistisk av høgskolen å forvente, så travelt som det er i den praktiske hverdagen.

Mange ønsket kunnskap om hvordan de kunne skape de gode læringssituasjonene, hva de burde legge vekt på og hvordan bygge opp et godt læringsforløp i de praktiske studiene. Deltakerne var også opptatt av hva en kunne forvente av faglig nivå hos studentene på de forskjellige praksisplassene, og hva som var studentens eget ansvar for læring. Deltagerne etterspurte konkrete, praktiske, pedagogiske tips om hvordan fremme læring og kunnskap om veiledning, både fra lærerne og fra de andre deltagere på kurset.

De fleste praksisveilederne var opptatt av å skape trygghet og gi studentene en god start i praksisstudiene. De hadde erfart hvor viktig det første møtet var for hele praksisstudiet. Noen av deltakerne ønsket tips og råd om hvordan en kan hjelpe frem de sjenerte studentene, hva en kan gjøre for å styrke de svake studentene og hvordan øke han / hennes tro på seg selv.

Med andre ord, hvordan få frem det beste i studentene. Fra tid til annen er utfordringen å veilede studenter som har negative holdninger. Hvordan er det da klokt å møte vedkommende student, og hva gjør en når ”kjemien ikke stemmer” mellom student og veileder?

Enkelte trakk også frem den vanskelige kontrollfunksjonen. Det var deres ansvar at studentene ikke gikk utover sitt kompetanseområde. Dette opplevdes særlig vanskelig i forhold til de svake studentene. En av deltakerne skrev at det var ubehagelig å spørre en student, før studenten skulle inn til en pasient om hva hun/han hadde tenkt å gjøre. Ansvar for pasienten skal imidlertid alltid veie tyngst. Rent pedagogisk kan førveiledning gi like mye læring som etterveiledning. Det kan være både nødvendig og viktig å spørre hvordan studenten har planlagt å gå frem i situasjonen og samtidig be studenten begrunne sykepleiehandlingene.

En del av kursdeltakerne ønsket også mulighet til en personlig utvikling av seg selv som veileder. De ønsket å reflektere over hvordan studentene kunne oppleve dem som veiledere. De trengte en type tilbakemelding om seg selv på selve kurset, i tillegg til tilbakemelding i praksisfeltet. I den sammenhengen viste rollespill seg å være en god metode som vi gjorde bruk av på kurset.

Et tydelig ønske fra mange deltakere var ganske enkelt å få dele erfaringer og hente inspirasjon og lærdom fra hverandre. De ønsket tips fra hverandre ut fra gode erfaringer andre hadde gjort, og de hadde spørsmål om hvordan andre organiserte og fordelte arbeidet på avdelingen, når noen var veiledere og andre ikke.

4.1.3 Studentrollen

Mange ønsket mer kunnskap om studentrollen og studentenes opplevelse av å studere sykepleie i praksis. De gav uttrykk for at de gledet seg til å høre på studentenes innlegg på kurset. ”Dette er viktig kunnskap for å kunne møte studenten der studenten er”, var kommentarer som gikk igjen i flere av utsagnene. Studentene kommer til å oppleve pasienter i forskjellige vanskelige livssituasjoner, hvordan kan en da støtte studenten, og forstå hvor studenten er i sine tanker og følelser. Noen skrev: ”Det er lett å glemme at en selv har vært kalv, lett å glemme hvor sårbar en faktisk var”.

4.1.4 Oppsummering

Kursdeltagernes mange forventninger og ønsker vitnet også om at mange av dem hadde mye kunnskap og lang erfaring som veileder før de kom på kurset. De visste hva de trengte for å bli en bedre veileder. Forventningene / ønskene deltagerne formidlet i starten av kurset ble alltid vurdert opp mot det som var planlagt av innhold og vi opplevde at kursets innhold og deltakernes forventninger oftest stemte godt overens. Underveis i kurset brukte vi også deltakernes uttalte forventninger ved å innlemme dem i de forskjellige temaene. Vi ønsket på denne måten å løfte frem forventningene deres og vise at vi tok dem på alvor. Endringer i programmet ble gjerne gjort underveis, dersom det var viktige tema praksisveilederne ønsket belyst.

Forventningene / ønskene som kom frem på kurset avspeiler også behovene veilederne har i den praktiske hverdagen når de er veiledere for studenter. Noen av ønskene de hadde for kurset er derfor også aktuelle å ta opp med veilederne når vi som lærere møter dem ute i praksisfeltet. Det er hele tiden viktig å tenke igjennom hvordan lærer og veileder kan samarbeide også i andre fora enn praksisveilederkurset for å imøtekomme hverandres behov/forventninger. Her er store muligheter! Eksempler på dette kan være at veileder får tilbakemelding på seg selv som veileder, både fra lærer og fra student. Videre kan en peke på konkret kunnskap om hvilke krav en kan stille til studenten på den aktuelle avdelingen, på gitt tidspunkt i utdannelsen. Eller samsnakke om hvordan en kan skape de gode læresituasjonene i praksis.

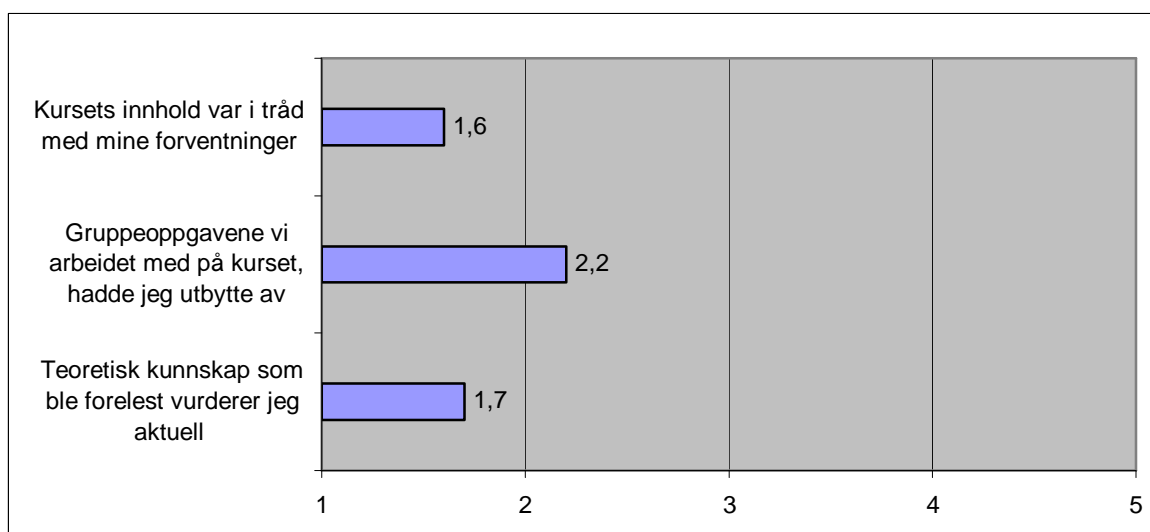
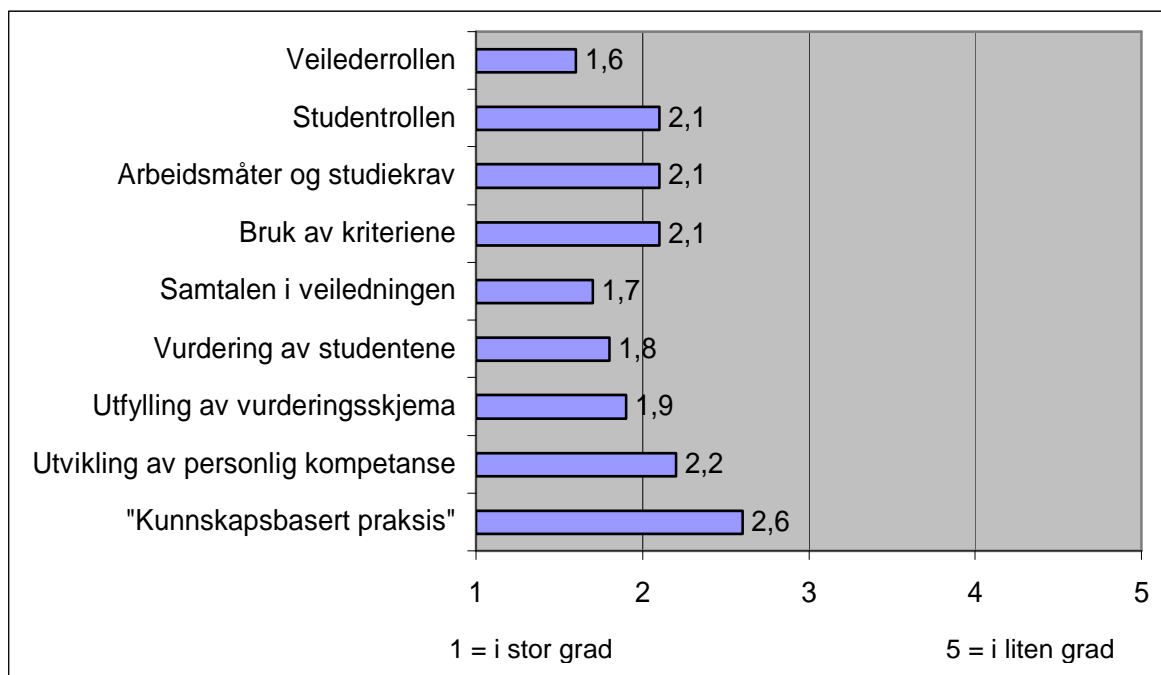
4.2 Veiledernes evaluering av praksisveilederkurset

Mitt datamateriale når det gjelder evaluering av innholdet og opplegget på praksisveilederkurset er avgrenset til de innleverte evalueringsskjemaene fra ca 80 veiledere i tidsrommet 2005 t. o. m. 2007. Jeg har foretatt en analyse av deltageres vurderinger av utbytte på kursene, hvordan de har krysset av på de lukkede svaralternativene og analysert deres åpne kommentarer. Analyse materialet består av 64 evalueringsskjema. Det gir en svarprosent på 80 %.

4.2.1 Evalueringsskjemaets kvantitative del

De forskjellige spørsmålene i den kvantitative delen av undersøkelsen, rangerer svaralternativene fra 1 til 5, der 1 er det høyeste og 5 er det laveste. Følgende to grafiske oversikter viser at innholdet i praksisveilederkurset er meget godt evaluert:

Innholdet i praksisveilederkurset har økt min forståelse vedrørende:

Vi ser at innholdet på kurset er meget godt evaluert. Gjennomsnittsskår for alle er 2,0. Best vurderes veilederrollen, med en gjennomsnittsskår på 1,6. Minst forståelse uttrykkes det for kunnskapsbasert praksis, men også den har en relativ høy gjennomsnittsskår på 2,6.

4.2.2 Evalueringsskjemaets kvalitative del

Deltagerne ga mange kommentarer knyttet til evalueringsskjemaets kvalitative del. Det ble imidlertid ikke hensiktsmessig å ta utgangspunkt i evalueringsskjemaets punkter og organisering i analysen av disse funnene. I evalueringsskjemaet ble det spurt om det var noe de savnet, noe som kan reduseres og videre ble det gitt anledning til å kommentere helt fritt og åpent (vedlegg 2). Temaene som ble analysert frem ut fra de åpne kommentarene organiseres under følgende seks kategorier:

- Det første møtet
- Organisering av kurset
- Undervisningsmetoder
- Veilederrollen
- Kunnskapsbasert praksis og søk på nett
- Jeg savner, ønsker mer av

Det første møtet

Svært mange kommenterte den hyggelige mottagelsen de fikk på kurset. Flere takket for kaffe, boller, dikt og trakk frem opplevelsen av en omsorgsfull ramme rundt kurset med en behagelig, trygg atmosfære. ”Den gode mottagelsen jeg fikk, var en hjelp for meg i forberedelsesfasen for å ta imot egne studenter”, skrev en av deltagerne.

En annen skrev: ”Det er fint å være på skolen, det skaper en større nærhet til skolen, studiet og lærerne”. En fulgte opp med denne kommentaren: ”Til nå har skolen vært helt fremmed for meg, noe langt der oppe”. Mange reagerte på at stolene stod i en ring da de kom, og at de ikke hadde noe bord å ”gjemme” seg bak. De kjente litt på utryggheten. Med dette som utgangspunkt fikk vi en fin diskusjon om hvor viktig det er hvordan vi sitter i forhold til hverandre også relatert til veiledning med studentene. De opplevde at når den første utryggheten hadde lagt seg var stolenes plassering med på å skape kontakt dem imellom og med lærerne.

Organisering av kurset

Flere kommenterte at kurset var godt lagt opp med relevante temaer. Noen syntes at dagene ble litt lange. En skrev: ”Kurset var godt sammensatt, passe med pauser og lengde på teorien og god variasjon i metodene”. En annen skrev: ”Dagene var intense og det var mye å sette seg inn i løpet av kort tid”.

Ved begynnelsen av dag to og tre åpnet vi med å gi mulighet for å stille spørsmål, og komme med egne refleksjoner etter forrige kursdag. Flere syntes dette var svært nyttig.

En del kommenterte at det ble for lang tid mellom andre og tredje kursdag. Noen ønsket at kurset gikk over tre sammenhengende dager. Ingen kommenterte at det er for mye med tre kursdager.

Vi la vekt på at deltakerne skulle få reflektere og diskutere i plenum og i grupper. Mange hadde lang erfaring med å være veiledere og hadde derved mye å bidra med ut fra sin erfaringskunnskap. Svært mange ga uttrykk for at det var godt å få utveksle erfaringer med andre veiledere: ”Jeg har hatt stort utbytte av å høre andres erfaringer som veiledere og andres måter å løse oppgaver på”, skrev en av deltakerne. Deltakerne fikk anledning til å dele sine erfaringer med hverandre på kursdagene.

Undervisningsmetoder

Noen skrev at kurset var meget godt pedagogisk lagt opp, uten å gå nærmere inn på hva de la i det. Mange ga uttrykk for at foreleserne var godt forberedt og engasjerende. En skrev: ”Engasjerte forelesere ga inspirasjon og hjelp til refleksjon over mitt arbeid som praksisveileder”.

I utgangspunktet var det svært mange som ikke likte rollespill. De vegret seg for å gå inn i det, men de aller fleste erfarte at det var lærerikt. En skrev: ”Jeg har ikke mye sans for rollespill, men de oppgavene som ble gitt var gode og relevante”. Andre kommentarer var: ”Det ga stort utbytte, ga aha opplevelser”. ”Gruppeoppgaven var helt genial og realistisk selv om det følte unaturlig / kunstig å spille rollespill”. Noen ga uttrykk for at de hadde mer utbytte av rollespill enn andre typer gruppeoppgaver. Noen ønsket seg mer rollespill og gruppearbeid, andre ville ha mindre.

”Fikk større forståelse ved å diskutere og jobbe i mindre grupper”, var et utsagn.

Noen av deltakerne ønsket flere oppgaver på tvers av årstrinnene. ”Det var nyttig å løse oppgaver med sykepleiere fra andre praksisfelt og høre deres syn og erfaringer”, skrev en. Andre ønsket flere gruppeoppgaver med deltagere som var veiledere for samme årstrinn og type institusjon (sykehus, sykehjem, hjemmesykepleien og psykiatrien).

Veilederrollen

Slik skrev en av deltakerne med hensyn til veilederrollen: ”Jeg er meget fornøyd med kurset, synes det belyser mange sider ved det å være veileder. Alle praksisveiledere burde få muligheten til å være med på dette kurset”. Flere ga uttrykk for at det burde vært obligatorisk. ”Jeg er veldig heldig som får dette kurset før jeg har min første student”, bemerket en annen. Videre skrev en: ”Jeg er jevnt over veldig fornøyd, og mer rustet til å møte studentene. Notatene vil bli brukt til repetisjon i tiden som kommer”. ”Det var mye stoff, men meget nyttig og brukbart ute i praksis. Mye er oppklart, det blir lettere å inneha rollen nå”, var det en som skrev. ”Kurset har økt min interesse for å være en god veileder. Jeg har fått mer motivasjon og gode råd”, skrev en annen. ”Kurset har økt min forståelse innen det enkelte tema og økt min forståelse av meg selv som veileder, mine positive og negative sider og mine utfordringer som veileder”, ytret en annen. Disse positive utsagnene streker under den høye gjennomsnittsskåren på 1.6 nettopp med hensyn til veilederrollen.

Kunnskapsbasert praksis og søk etter forskningsbaserte artikler

Evalueringene av dette tema var varierende. Noen av deltakere hadde en del kunnskap om tema fra før, andre ønsket mer undervisning. Flere uttrykte at dersom en skal undervise i søk på nett må kursdeltagerne selv være aktive, ikke passive tilhørere. Her har vi en utfordring. Det pedagogiske opplegget bør i fortsettelsen legge vekt på praktiske øvelser med hensyn til søk etter litteratur og trening i å vurdere forskjellige forskningsartikler.

Jeg savnet, ønsket meg mer av

Når det gjelder ting de savnet eller ønsket seg mer av på kurset vil jeg beskrive det med følgende kommentarer. En skrev: ”Jeg ønsker mer fokus på samarbeidsrutiner og retningslinjer mellom høgskolen, student og veileder når studenten er i praksis”. En annen bemerket: ”Jeg savner fokus på ansvarsfordeling mellom høgskole og praksisveileder. Hvordan kan jeg veilede på dager som er veldig travle?” Videre skrev en: ”Hvilke krav skal vi stille til studentene på de forskjellige praksisplassene?” En annen bemerket: ”Jeg trenger enda mer avklaring i forhold til bestått / ikke bestått praksis”. Noen savnet psykiatripraksisen på kursene, den har fått for lite fokus. Mange synes det var flott at de fikk konkrete pedagogiske tips, men ønsket enda mer.

Mange trakk her frem forhold som går på mer direkte samarbeid mellom praksisveileder og lærer fra høgskolen mens studentene er i praksisstudiene. Her har vi noen utfordringer både på

kurset, men og ellers når det gjelder samarbeidet. Travelheten er stor både i praksisfeltet og på høgskolen. Hvordan kan vi sammen tilrettelegge for studenten slik at de opplever et optimalt læringsmiljø?

Kursdeltagerne ga tydelig uttrykk for at kurset som helhet var meget nyttig for dem i den praktiske hverdag. Når det gjelder de enkelte temaene er de evaluert noe ulikt. Majoriteten syntes at det var svært nyttig å lytte til studentenes opplevelser av å være studerende i praksis. Andre, som gjerne nettopp hadde vært student selv, syntes at det var unødvendig. Noen ønsket mer informasjon om sykepleieutdannelsen slik den er i dag. Det var helst de litt eldre sykepleierne som ønsket dette. En del ønsket mer gjennomgang av sykepleierstudentenes evalueringsskjema og evaluering, andre ønsket mindre av dette.

4.3 Refleksjon over metodisk fremgangsmåte og evalueringresultatene

En kan spørre seg: Hvorfor er praksisveilederkurset jevnt over så godt evaluert? Noe av svaret kan være at vi møter et stort behov for nettopp slike kurs. Deltakerne trenger å møte andre praksisveiledere og få andres respons på det de gjør som veiledere. På kurset har deltagerne mulighet til å trekke seg litt tilbake fra en travel hverdag og reflektere over veilederrollen og hvordan de selv er som veiledere.

Videre har de behov for å få ny kunnskap og svar på en del spørsmål. De opplever å få bekreftelse på det de gjør og anerkjennelse for at de gjør en meget viktig jobb. Det gir trygghet og utvikling som veileder. Mange kjenner på at de har et stort ansvar som praksisveiledere, og at det kan være en meget ensom rolle. På kurset ble de hørt og sett av lærere og andre i samme situasjon. Det er grunnleggende viktig for oss mennesker. Veilederrollen er en sårbar rolle akkurat som studentrollen er det.

4.3.1 Selvkritiske refleksjoner

En svakhet ved fremgangsmåten er at det er samme person som er med å planlegge og iverksette praksisveilederkurset som analyserer og evaluerer funnene. Dette kan skape et ”bukken til havresekken” problem. Ingen er objektiv, og når en selv utfører alle delene kan en gå i to grøfter. En kan bli for streng og ha vanskelig for å trekke frem det positive, eller en kan ha et ubevisst ønske om å ”sole seg i glansen”. Jeg har imidlertid med mange av deltagerne

konkrete utsagn i rapporten og prøvd å være bevisst på dilemmaet underveis i analysen. Samtidig har det vært viktig å se om det er sammenfall mellom den kvantitative og den kvalitative delen av evalueringen. Både tall og tekst skal tolkes. Men analyse av de åpne svarene gir anledning til å overse det som ikke passer i forhold til mine ønsker. I denne oppsummeringen er det et stort samsvar mellom det som uttrykker seg i gjennomsnittstallene og det som kommer til uttrykk i de åpne svarene.

En kan spørre seg om deltakerne er ”snille” i sine evalueringer. Tidligere evalueringer fra perioden 2000 til 2003 viser imidlertid at de er kritisk når det er aktuelt for dem. De framsatte den gangen tydelige krav om endring av innhold og opplegg og var kritiske til hva de brukte tiden til. Mange ga uttrykk for at ”de vil ha noe matnyttig igjen for den tiden de investerer”.

Evalueringen er anonym og det kan sikre større grad av ærlighet i svarene.

5 Videre samarbeid mellom høgskolen og praksisfeltet – noen refleksjoner

Kursdeltakerne har i sine tilbakemeldinger gitt oss en viktig kunnskap om sin situasjon som veiledere og hva de trenger for å gi studentene enda bedre oppfølging i praksisstudiene. Det trengs flere samarbeidsarenaer. Jeg vil i fortsettelsen trekke frem tre forhold. Det er praksisveilederkurset, arrangerte møter mellom lærer og veiledere på høgskolen og organiserte møter i praksisfeltet når studentene er der i sine praksisstudier.

5.1 Noen forandringer

Evalueringen av praksisveilederkurset viser at kurset treffer et behov, de store endringene vil ikke bli gjort, men noe vil vi iverksette. En endring som vi innfører fra kommende praksisveilederkurs er at kurset går over tre sammenhengende dager. Vi vil prøve ut hvordan det vil fungere for deltakerne.

Videre vil vi ha noe større fokus på hvordan veilede ut fra og søk etter forskningsbasert kunnskap. Praksisstudiene endrer seg i takt med endringene i studiet. De nye kravene fra NOKUT (2005) til forskningsbasert undervisning øker fokus på dette også i praksisstudiene. Studentene skal nå søke etter relevante forskningsbaserte artikler også mens de er i praksisstudiene. Derfor er det også viktig at veilederne kjenner til søk i relevante databaser etter aktuelle forskningsartikler og at de kan vurdere disse kritisk. Undervisningsopplegget vil gjøres mer praktisk med hensyn til søk etter litteratur.

5.2 Videre samarbeid med praksisfeltet

Alvsvåg og Førland har gjennomført en undersøkelse vedrørende nyutdannede sykepleieres syn på utdannelsen. Kun halvparten av studentene var tilfreds med utdanningen. De ønsker seg mer og bedre tilrettelagt praksisopplæring, eventuelt turnusår eller utvidet utdanning (Alvsvåg Førland 2007 s. 65). Dette må vi ta på alvor og sammen finne muligheter for et utvidet samarbeid.

Møter på høgskolen

Mange ga uttrykk for at de opplevde avstand mellom høgskolen og praksisfeltet. De trakk frem språkforskjeller og den fysiske avstand. Det å bare møte studentene i praksisfeltet, og aldri ha vært på høgskolen, i studentenes omgivelser, er i seg selv med på å skape avstand. Som en av deltakerne skrev: "Å være på høgskolen, gir nærhet til den". Praksisveilederne kunne med fordel blitt invitert til et informasjons / samarbeidsmøte på høgskolen før hver praksisperiode. Her kan en og ta opp forventninger, ansvarsfordeling og samarbeidsrutiner. De kan få en omvisning på høgskolen og fått se øvelsesposten. Veilederne kan også inviteres til å delta på enkelte av temaene som studentene får undervisning i.

Det akademiske språk

Språkforskjeller er også med på å skape avstand. I fremtiden kan høgskolens språk muligens bli mer akademisert i og med krav om enda mer vitenskap og forskning i utdannelsen. Hva kan vi gjøre med det? Studentenes vurderingsskjemaer skal få en mer språklig relevant utforming. Dette vil ikke bare være basert på veileders evaluering av studenten, men også få to rubrikker med avkrysning om studentene har nådd forventet læringsnivå eller ikke. Dette skjer etter mange forespørsler fra praksisveilederne. Det kan være et skritt i riktig retning. På

praksisveilederkurset søker vi å konkretisere og eksemplifisere de ulike punktene i vurderingsskjemaet.

Møter på praksisinstitusjonene

Jeg skriver innledningsvis at praksisveilederkurset er en arena for å utveksle kunnskap og sette ord på forventninger vi har til hverandre. Det er mulig å skape fora for dette også i praksisfeltet. En kan organisere et til to møter mellom lærer og veilederne på institusjonen i de periodene de har studenter i praksisstudier, der veilederne har anledning til å stille spørsmål og ta opp problemer knyttet til de konkrete veiledningssituasjonene en står i. Tema deltakerne skrev på evalueringsskjema som de savnet på praksisveilederkurset kan være mer aktuell å ta opp mens studentene er i praksisstudier hvor en har de konkrete situasjonene å ta utgangspunkt i. Det kan handle om ansvarsfordeling mellom høgskole og praksisfelt, avklaring ved fare for ikke bestått, refleksjon om hvilke krav en skal stille til den enkelte student og gi konkrete veiledningstips. Det blir å overføre noen av ønskene veilederne framsatte på praksisveilederkurset ut i konkret veiledningspraksis. Her er en mulig vei for et utvidet samarbeid. Dersom en samler alle praksisveilederne på den aktuelle institusjonen til slike møter i løpet av studentens praksisperiode vil en gi anledning til samsnacking og åpning for økt samarbeid veilederne imellom. På direkte spørsmål var det få veiledere i samme avdeling/institusjon som samarbeidet om å veilede studentene. Her er det en mulighet for praksisveilederne å bruke hverandre som en ressurs. Sammen kan vi skape et engasjement og inspirere hverandre og lære av hverandre.

Organisering av arbeidet i avdelingen.

”Skulle ønske jeg slapp å være gruppeleder første uken jeg har student i praksis”, skrev en av kursdeltakerne et år. Det kan virke som de fleste praksisveilederne beholder alle sine arbeidsoppgaver selv om de har veiledningsansvar for en student. Som nevnt innledningsvis har sykepleierne et lovpålagt ansvar for veiledning av sykepleierstudentene, det kan virke som det for ofte kommer på toppen av en travel hverdag. Det er viktig at lederne for høgskolen og lederne i praksisfeltet samtaler om dette og legger tilrette for en arbeidssituasjon som muliggjør å ta veilederansvar på alvor.

5.3 Felles mål – felles ansvar

Mål for bachelorutdanningen i sykepleie ved høgsolen er: ”Sykepleierutdanningen skal utdanne selvstendige og ansvarsbevisste endrings – og pasientorienterte yrkesutøvere som viser evne og vilje til en bevisst og reflektert holdning ved utøvelse av sykepleie” (Diakonissehjemmets høgsolen 2006-2007). Studiet inneholder 50 % teoretiske studier og 50 % praktiske studier. Derfor har høgsolen og helsevesenet felles ansvar for å nå den overordnede målsettingen. Når målet er felles for praksisfeltet og høgsolen er et viktig spørsmål: Hvordan kan vi sammen nå dette målet? Dette spørsmålet har vært sentralt i planleggingen og gjennomføringen av praksisveilederkurset og i mine refleksjoner om mulige samarbeidsarenaer. Et spørsmål vi må aktualisere også i framtiden.

Litteraturliste:

Alvsvåg, H. og Førland, O. (2007): Hva kan vi lære av nyutdannede sykepleieres tilbakemeldinger til utdanningen. I: Alvsvåg, H. og Førland, O. *Engasjement og læring. Fagkritiske perspektiver på sykepleien*. Oslo. Akribe.

Diakonissehjemmets høgskole ¹(2006-2007): *Plan for praksis, generell del for 1., 2. og 3. studieår*. Bergen: Diakonissehjemmets høgskole

Diakonissehjemmets høgskole (2006-2007): *Fagplan for bachelor i sykepleie*
Bergen: Diakonissehjemmets høgskole

Helse og omsorgsdepartementet. (2001) *Lov om spesialisthelsetjeneste med mer*.

Kristoffersen, I. (2001): *Evalueringsrapport*. Bergen: Diakonissehjemmets høgskole.

NOKUT. Rapport fra sakkyndig Komité 2005.

---

¹ 1. januar 2007 ble høgskolens navn endret fra Diakonissehjemmets høgskole til dagens navn som er Haraldsplass diakonale høgskole.

Spørsmål til deg som praksisveileder.

Hensikt:

De siste årene har jeg arbeidet en del med hva som er med å fremme eller hemme læring i de praktiske studier. Hvilken betydning har den relasjonen som skapes mellom student og praksisveileder for læringsutbyttet? Hva er god veiledning?

Jeg ønsker å utarbeide et skriftlig materiale som kan være til hjelp for deg som praksisveileder og trenger i den forbindelse å vite hva du kunne ønsket deg mer kunnskap om.

Jeg blir svært glad om du tar deg tid til å svare på disse spørsmålene før du går for dagen, og gir det til en av kurslederne, eller leverer det i ekspedisjonen. Benytt gjerne også baksiden av arket til å skrive på.

Hva trenger du for å bli en bedre praksisveileder?

.....
.....
.....

Er det noe konkret du ønsker deg mer kunnskap om, i tilfelle hva?

.....
.....
.....

Er det noe høghskolen bidrar med, noe du ønsker vi må fortsette med, som gjør det lettere for deg å være praksisveileder?

.....
.....
.....

Om du skulle ha noen ønsker til høghskolen eller andre samarbeidspartnere, hva ville disse være?

.....
.....
.....

I hvilken studieenhet veileder du studenter? (sett ring rundt aktuelle år).

1. studieenhet

2. studieenhet

3. studieenhet

På forhånd takk!

Hilsen

Ingfrid Kristoffersen.

EVALUERING - PRAKSISVEILEDERKURSET, HØSTEN 2007**1. INNHOLD I PRAKSISVEILEDERKURSET
HAR ØKT MIN FORSTÅELSE VEDRØRENDE:**

	MYE					LITE
	Sett ring rundt det tallet som er rett for deg					
	1	2	3	4	5	
• Veilederrollen	1	2	3	4	5	
• Studentrollen	1	2	3	4	5	
• Arbeidsmåter og studiekraav i praksisstudiene	1	2	3	4	5	
• Bruk av kriteriene	1	2	3	4	5	
• Samtalen i veiledning	1	2	3	4	5	
• Vurdering med studenten	1	2	3	4	5	
• Utfylling av vurderingsskjema	1	2	3	4	5	
• Utvikling av personlig kompetanse	1	2	3	4	5	
• Kunnskapsbasert praksis	1	2	3	4	5	

KOMMENTARER:

**2. TEORETISK KUNNSKAP SOM BLE GJENNOMGÅTT V/FORELESNINGER,
VURDERER JEG SOM:**

MEGET AKTUELT	LITE AKTUELT
--------------------------	-------------------------

Sett ring rundt det tallet som er rett for deg

1	2	3	4	5
----------	----------	----------	----------	----------

KOMMENTARER:

3. GRUPPEOPPGAVENE VI ARBEIDET MED PÅ KURSET, HADDE JEG:

**STORT
UTBYTTE AV**

**LITE UT-
BYTTE AV**

Sett ring rundt det tallet som er rett for deg

1   2   3   4   5

KOMMENTARER:

4. KURSETS INNHOLD VAR I TRÅD MED MINE FORVENTNINGER

**I STOR
GRAD**

**I LITEN
GRAD**

Sett ring rundt det tallet som er rett for deg

1   2   3   4   5

KOMMENTARER:

5. JEG SAVNET -- ØNSKER MEG MER AV

6. DETTE KUNNE MED FORDEL VÆRT SLØYFET

7. ANDRE KOMMENTARER

Takk for hjelpen!

Hilsen Nina Jenny Tresvik Monstad og Ingfrid Kristoffersen